

รูปแบบการตั้งถิ่นฐานชุมชนจีนฮกเกี้ยน จังหวัดภูเก็ต:
กรณีศึกษาชุมชนย่อยในเขต เทศบาลจากการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชน ในช่วงปี พ.ศ.2531-2545

กิตติพงษ์ พวงเพชร และ พรรณวดี ขำจริง

สาขาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต 83000

kittipong4937@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยเพื่อศึกษาการรูปแบบการตั้งถิ่นฐานชุมชนจีนฮกเกี้ยน จังหวัดภูเก็ต กรณีศึกษาชุมชนย่อยในเขต เทศบาลจากการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชน ในช่วงปี พ.ศ.2531-2545

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนจีนฮกเกี้ยน จังหวัดภูเก็ต มีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่ม มากที่สุด รองลงมาคือการตั้งถิ่นฐานแบบสุ่ม และรูปแบบเรียงยาวตามแนวคมนาคม มีการตั้งถิ่นฐานรูปแบบตารางสี่เหลี่ยม มีจำนวนน้อยที่สุด มีลักษณะการตั้งถิ่นฐานตาม ทฤษฎี Ekistics ประชาชนส่วนใหญ่เลือกพื้นที่ราบในการตั้งถิ่นฐานและใกล้แหล่งน้ำ เพื่อความปลอดภัย เพื่อให้คนที่อยู่อาศัยได้ใกล้ชิดกัน การไปมาหาสู่กันได้สะดวก ซึ่งมีผลทำให้ชุมชนแต่ละชุมชนตั้งอยู่ระยะทางต่าง ๆ นั้นไม่ไกลกันมากนัก โดยในช่วงแรกไม่มีการวางแผนในการตั้งถิ่นฐาน จะตั้งอยู่รวมกันเป็นกลุ่มโดยแต่ละกลุ่มจะมีสมาชิกที่มีวิถีชีวิตที่เหมือนกัน ประกอบอาชีพเดียวกันและบางชุมชนที่มีความจำกัดเชิงพื้นที่ก็จะตั้งถิ่นฐานในรูปแบบเรียงยาวตามแนวถนนและแม่น้ำ ชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ชนบทจะมีการตั้งถิ่นฐานในรูปแบบสุ่มเนื่องจากเดิมประชาชนจะตั้งบ้านเรือนแบบกระจายโดดเดี่ยวบนพื้นที่ทำการเกษตรของตนเอง เมื่อชุมชนเริ่มมีการพัฒนาทำให้ประชาชนภายนอกอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานมากขึ้นโดยจะเกาะกลุ่มอยู่ในบริเวณด้านหน้าของชุมชนที่สะดวกต่อการเดินทางมากที่สุด และการตั้งถิ่นฐานในรูปแบบตารางสี่เหลี่ยมเกิดจากการวางแผนในการตั้งถิ่นฐาน ซึ่งเป็นชุมชนที่มีความเจริญเป็นอย่างมาก จะตั้งอยู่บนที่ราบ มีความสะดวกในการเดินทางและขยายความเป็นเมือง

ผลการวิจัยพบว่าชุมชนจีนฮกเกี้ยน จังหวัดภูเก็ต ส่วนใหญ่มีการตั้งถิ่นฐานโดยรักษารูปแบบดั้งเดิมไว้มากที่สุด รองลงมาเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานจากกระจายไปเป็นรูปแบบสุ่ม (Random Settlement) และเปลี่ยนแปลงรูปแบบจากแบบเรียงยาวตามแนวคมนาคม (Linear Settlement) ไปเป็นรูปแบบกลุ่ม (Clustered Settlement) จำนวนน้อยที่สุด เพราะ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ที่ผลักดันให้จังหวัดภูเก็ต เปลี่ยนจากยุคเหมืองแร่ สู่ยุคการท่องเที่ยว ทำให้ประชาชนภายนอกอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดภูเก็ต มากขึ้น กระจายไปทั่วพื้นที่จังหวัดภูเก็ต ในบางชุมชนมีพื้นที่ที่จำกัด ทำให้ชุมชนมีบ้านเรือนอยู่อย่างแออัด และขยายชุมชนออกไปรอบๆ เช่น บนบริเวณเชิงเขา และสร้างบ้านเรือนในแนวดิ่งคือจากบ้านชั้นเดียวกลายเป็นบ้านมากกว่าชั้นเดียว เป็นอพาร์ทเมนต์ และโรงแรม ในชุมชนชนบทซึ่งเดิมตั้งถิ่นฐานแบบกระจายบนพื้นที่เกษตรกรรม ก็เริ่มมีประชาชนเข้ามาตั้งบ้านเรือนเกาะกลุ่มมากขึ้น จนกลายเป็นรูปแบบสุ่ม คาดว่าในอนาคตจะกลายเป็นรูปแบบกลุ่มทั้งหมด สอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายทางพื้นที่ของไบลูนต์

คำสำคัญ: การตั้งถิ่นฐาน จีนฮกเกี้ยน ภูเก็ต

บทนำ

ภูเก็ตเป็นจังหวัดที่มีแร่ดีบุกอุดมสมบูรณ์ รัฐบาลไทยได้ให้การส่งเสริมการทำเหมืองแร่ดีบุกอย่างเต็มที่ ดังนั้นจึงเป็นจุดเริ่มต้นของชาวจีนฮกเกี้ยน จำนวนมาก ทั้งนายเหมือง และกรรมกร เริ่มอพยพเข้ามาอยู่อาศัยยังเกาะภูเก็ตในสมัยรัชกาลที่ 5 และดีบุกเป็นที่ต้องการในตลาดทั่วโลก ปี พ.ศ. 2438 ภูเก็ตได้รับการจัดการปกครองแบบเทศาภิบาลมณฑลภูเก็ต การค้าขายแร่ดีบุกเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญของเมืองภูเก็ต จึงทำให้การทำเหมืองแร่ดีบุกในภูเก็ตมีการขยายรุ่งเรืองอย่างรวดเร็ว เป็นชนวนให้ชาวจีนค่อยๆ อพยพเดินทาง มาสมทบเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ จึงทำให้คนจีนที่อยู่ในเกาะภูเก็ตมีเพิ่มเป็นจำนวนมาก จนกลายเป็นชุมชนชาวจีนขนาดใหญ่ที่ ได้แสดงบทบาททางวัฒนธรรมของตนเองอย่างเข้มแข็งสอดคล้องกับ นิสา พันยาง ในางานวิจัยเรื่อง การตั้งถิ่นฐาน

และการปรับตัวของชาวมุสลิมในเขตเทศบาลนคร จังหวัดพิษณุโลก ที่กล่าวว่า การตั้งถิ่นฐานแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์พื้นที่ และสิ่งแวดล้อมรอบตัว การตั้งถิ่นฐานจะเกิดขึ้นเมื่อมีการอยู่อาศัยร่วมกันในสังคม มนุษย์จะมีการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมรอบตัวเพื่อให้ความเหมาะสม การตั้งถิ่นฐานจะเป็นสิ่งแสดงให้เห็นถึงกระบวนการจัดการเชิงพื้นที่ซึ่งจะมีรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามปัจจัยแวดล้อม ทางกายภาพ สภาพวัฒนธรรม และองค์ประกอบด้านเศรษฐกิจ โดยกลุ่มคนที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันจะอาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงกัน นับตั้งแต่ ทศวรรษ 2530 เป็นต้นมา ภูเก็ตถูกผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ และทำให้เกิดกิจกรรมอื่น ๆ ที่มีความซับซ้อนและหลากหลายตามมา จนก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่ เพื่อรองรับกิจกรรมเหล่านั้น จนกระทั่งกิจกรรมการท่องเที่ยวกลายเป็นกิจกรรมหลักในช่วงทศวรรษ 2540-2550 ผู้วิจัยเห็นว่า การวางแผนพัฒนาและรักษาชุมชนจีนในอนาคต จะต้องมีความรู้ความเข้าใจเชิงพื้นที่ในการกำหนดทิศทางการพัฒนา ดังนั้นการศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐานชุมชนจีนฮกเกี้ยน จังหวัดภูเก็ต และศึกษาแนวโน้มพัฒนาการการตั้งถิ่นฐานของชุมชนจีนฮกเกี้ยน จังหวัดภูเก็ตจึงมีเรื่องที่น่าสนใจ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐานชุมชนจีนฮกเกี้ยน จังหวัดภูเก็ต : กรณีศึกษาชุมชนย่อยในเขต เทศบาลจากการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชน ในช่วงปี พ.ศ.2531-2545 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐานชุมชนจีนฮกเกี้ยน จังหวัดภูเก็ต ศึกษาแนวโน้มพัฒนาการการตั้งถิ่นฐานชุมชนจีนฮกเกี้ยนจังหวัดภูเก็ต มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์ บทความ เอกสาร รายงานการวิจัยและระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไป ได้แก่ประวัติความเป็นมาชาวจีนฮกเกี้ยนในจังหวัดภูเก็ต รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน และข้อมูลต่างๆที่ผู้วิจัยได้มีการเก็บรวบรวมไว้เกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษา พื้นที่ที่ศึกษาที่มีความเกี่ยวข้องกับเป้าหมายของการวิจัยครั้งนี้ การประมวลผลการศึกษา และการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาจาก หนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์ บทความ เอกสาร รายงานการวิจัยและระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ เพื่อนำมาจัดหมวดหมู่ข้อมูลวิเคราะห์หาประเด็นข้อมูลที่มีความสนใจ และมีความเกี่ยวข้องกับรูปแบบการตั้งถิ่นฐานชุมชนจีนฮกเกี้ยน จังหวัดภูเก็ต

ผลและอภิปรายผล

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ที่ว่าเพื่อศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนจีนฮกเกี้ยน จังหวัดภูเก็ต

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนจีนฮกเกี้ยนส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานในรูปแบบกลุ่ม (Clustered Settlement) มากที่สุด รองลงมาคือการจัดตั้งถิ่นฐานแบบสุ่ม (Random Settlement) และรูปแบบเรียงยาวตามแนวถนน (Linear Settlement) โดยมีการตั้งถิ่นฐานรูปแบบตารางสี่เหลี่ยม (Gridiron Plan หรือ Chequerboard) มีจำนวนน้อยที่สุด

ทั้งนี้เป็นเพราะ ประชาชนส่วนใหญ่เลือกพื้นที่ราบในการตั้งถิ่นฐานและใกล้แหล่งน้ำ เพื่อความปลอดภัย เพื่อให้คนที่อยู่อาศัยได้ใกล้ชิดกัน การไปมาหาสู่กันสะดวก ซึ่งมีผลทำให้ชุมชนแต่ละชุมชนตั้งอยู่ระยะทางต่าง ๆ นั้นไม่ไกลกันมากนัก โดยในช่วงแรกมีการวางแผนในการตั้งถิ่นฐาน จะตั้งอยู่รวมกันเป็นกลุ่มโดยแต่ละกลุ่มจะมีสมาชิกที่มีวิถีชีวิตที่เหมือนกัน ประกอบอาชีพเดียวกันและบางชุมชนที่มีความจำกัดเชิงพื้นที่ก็จะตั้งถิ่นฐานในรูปแบบเรียงยาวตามแนวถนนและแม่น้ำ ชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ชนบทจะมีการตั้งถิ่นฐานในรูปแบบสุ่มเนื่องจากเดิมประชาชนจะตั้งบ้านเรือนแบบกระจายโดดเดี่ยวบนพื้นที่ทำการเกษตรของตนเอง เมื่อชุมชนเริ่มมีการพัฒนาทำให้ประชาชนภายนอกอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานมากขึ้นโดยจะเกาะกลุ่มอยู่ในบริเวณด้านหน้าของชุมชนที่สะดวกต่อการเดินทางมากที่สุด และการตั้งถิ่นฐานในรูปแบบตารางสี่เหลี่ยมเกิดจากการวางแผนในการตั้งถิ่นฐาน ซึ่งเป็นชุมชนที่มีความเจริญเป็นอย่างมาก จะตั้งอยู่บนที่ราบ มีความสะดวกในการเดินทางและขยายความเป็นเมือง

ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของเนตรนภา เกตุเทียน งานวิจัยเรื่อง การตั้งถิ่นฐานของคนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ที่ผลการศึกษาพบว่าการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของชาวจีนในช่วงแรกๆ มีการเดินทางเข้ามาโดยใช้เส้นทางเดินเรือเข้าสู่ทางภาคใต้และขยายการตั้งถิ่นฐานสู่ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ ซึ่งเข้ามาตั้งถิ่นฐานแบบเกาะกลุ่มตามริมแม่น้ำเจ้าพระยาเพราะสะดวกต่อการติดต่อค้าขาย ต่อมาได้ขยายออกจากริมน้ำและกระจายไปยังชุมชนใกล้เคียง การประกอบอาชีพ ส่วนใหญ่จะยังคงดำรงอาชีพการค้า มักจะตั้งร้านอยู่เรียงรายในพื้นที่ใกล้เคียงกันโดยมีการนำวัฒนธรรมประเพณีมาเผยแพร่สู่ชุมชนเป็นการยอมรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกันและสามารถอาศัย อยู่ร่วมกันโดยไม่เกิดความขัดแย้ง

สอดคล้องกับงานวิจัยของชวน เพชรแก้ว งานวิจัยเรื่อง ชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ผลการศึกษพบว่าชาวไทยเชื้อสายจีน ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ต่างกัน 4 ลักษณะ คือ พื้นที่ที่เป็นเกาะ พื้นที่ราบชายฝั่งทะเล พื้นที่ราบควนเนิน และพื้นที่ราบลุ่มบริเวณฝั่งแม่น้ำ การตั้งถิ่นฐานมักคำนึงถึงความปลอดภัย ความสะดวกในการติดต่อกับภายนอก และความมั่นคงในการประกอบอาชีพ อาชีพที่สำคัญของชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้แก่ การค้าขาย การประมง การเกษตร และอาชีพด้านช่าง การค้าขายพบมากในกลุ่มชาวจีนแต้จิ๋ว ไหหล่า ฮกเกี้ยน และกวางตุ้งซึ่งมีอยู่ทั่วไป อาชีพการประมงพบมากในกลุ่มชาวจีนไหหล่า อาชีพด้านการเกษตรพบมากในกลุ่มชาวจีนแคะ และกวางตุ้ง และอาชีพด้านช่าง พบมากในกลุ่มชาวจีนกวางตุ้ง ด้านชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีน พบว่า ในส่วนของวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีการประกอบอาชีพ ภาษาศาสตร์ การเรียน อาหารการกิน และการแต่งกาย คล้ายคลึงกับชาวไทยปักษ์ใต้ทั่วไป โดยที่ได้ปรับตัวและผสมผสานกับสภาพแวดล้อมด้วยการยอมรับการดำเนินชีวิตและวัฒนธรรมของดินแดนใหม่

สอดคล้องกับงานวิจัยของนิสา พันยาง งานวิจัยเรื่อง การตั้งถิ่นฐานและการปรับตัวของชาวมุสลิมในเขตเทศบาลนคร จังหวัดพิษณุโลก ที่ผลการศึกษพบว่ารูปแบบและกระบวนการตั้งถิ่นฐานพบว่าการเคลื่อนย้ายของชาวมุสลิม สามารถแบ่งออกเป็น 3 ช่วงเวลาได้แก่ระหว่างปีพุทธศักราช 2411-2453 , 2482-2488 , หลังปี พุทธศักราช 2500 บรรพบุรุษของชาวมุสลิมกลุ่มแรกๆ ที่มีการย้ายถิ่นฐานเข้ามาในประเทศไทย เป็นชาวอินเดียในสมัยก่อนเดินทางมาจากชมพูทวีป การตั้งถิ่นฐานในเทศบาลนครพิษณุโลกนั้น ระบุแรกเป็นแบบเกาะกลุ่มใกล้กับผู้นำศาสนาและมีจำนวนบ้านเรือนไม่มากนักและตอนหลังมี การตั้งถิ่นฐานตามผู้ที่ตั้งถิ่นอยู่ก่อนทำให้มีการขยายตัวของชุมชน ปัจจัยที่มีผลต่อการตั้งถิ่น ฐานนั้นมาจาก 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านกายภาพ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ ส่วนการ ปรับตัวนั้นชาวมุสลิมมีการปรับตัวรับกับวัฒนธรรมได้ดี มีการแลกเปลี่ยนกันทางวัฒนธรรมมีแสดง ออกมาทาง ภาษา อาหารและการแต่งกาย

สอดคล้องกับงานวิจัยของชุตติมา หมื่นสีและคณะ งานวิจัยเรื่องการศึกษาการตั้งถิ่นฐานมนุษย์บนพื้นที่จำกัดในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่พูลและ ลุ่มน้ำแม่พร่อง ตำบลแม่พูล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ที่ผลการศึกษาพบว่าการศึกษาการตั้งถิ่นฐานในอดีตเกิดจากการอพยพของชาวยุโรป เชียงแสนมายังที่ราบลุ่มบริเวณ ตำบลฝายหลวง ในระยะเวลาต่อมาเมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้น ประชากรจึงค่อยๆ ขยายการตั้ง ถิ่นฐานเคลื่อนตัวเข้ามายังพื้นที่ลุ่มน้ำแม่พูลและแม่พร่องในทางทิศใต้ ในปัจจุบันพื้นที่ศึกษา มีแบบรูปการตั้งถิ่นฐานแบบเรียงยาว (Linear pattern) มีบ้านเรือนเรียงตัวตามที่ราบเชิงเขา ขนานไปตามเส้นทางคมนาคม และลำน้ำ แบบรูปรวมกลุ่ม (Cluster pattern) บ้านเรือนกระจุกตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่ราบ และพบแบบรูปโดดเดี่ยว (Isolate pattern) น้อยที่สุดซึ่งตั้ง อยู่บนที่สูงในพื้นที่เกษตรของตนเอง ทำให้สามารถคาดการณ์การตั้งถิ่นฐานในอนาคตได้ คือ การตั้งบ้านเรือนมีแนวโน้ม และทิศทางการตั้งถิ่นฐานไปบนพื้นที่สูงชันเพิ่มมากขึ้นตามเส้นทาง คมนาคมที่เข้าถึงได้ เนื่องจากพื้นที่ราบที่มีความลาดชันระดับ 0-10 องศา เป็นพื้นที่ที่มีความ เหมาะสมกับการตั้งที่อยู่อาศัยมากที่สุด แต่พบว่าในปัจจุบันได้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณนั้น อย่างหนาแน่นทั้งที่เป็นบ้านเรือนและพื้นที่เกษตรกรรม จึงส่งผลให้การตั้งถิ่นฐานมนุษย์ที่เกิดขึ้น ใหม่จะมีแนวโน้มไปตั้งบ้านเรือนบนพื้นที่สูงเพิ่มมากขึ้น

สอดคล้องกับงานวิจัยของวันสา วิโรจนารมย์ งานวิจัยเรื่องการศึกษาแบบรูปการตั้งถิ่นฐานของชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดลพบุรีและนครสวรรค์ด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ที่ผลการวิจัยพบว่า 1. ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ มีประสิทธิภาพในขั้นตอนการจัดทำฐานข้อมูลทางโบราณคดี และสามารถนำมาใช้ในขั้นตอนของการวิเคราะห์ ข้อมูลโบราณคดีและการรับแสดงผลข้อมูลได้ อย่างมีประสิทธิภาพ 2 รูปแบบการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่จังหวัดลพบุรีและนครสวรรค์มีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ เช่น ความอุดมสมบูรณ์ของดิน และแหล่งน้ำ เป็นต้น

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ที่ว่าเพื่อศึกษาแนวโน้มพัฒนาการการตั้งถิ่นฐานของชุมชนจีนฮกเกี้ยน จังหวัดภูเก็ต

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนจีนฮกเกี้ยน จังหวัดภูเก็ต ส่วนใหญ่มีการตั้งถิ่นฐานโดยรักษารูปแบบดั้งเดิมไว้มากที่สุด รองลงมาเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานจากกระจายไปเป็นรูปแบบสุ่ม (Random Settlement) และเปลี่ยนแปลงรูปแบบจากแบบเรียงยาวตามแนวคมนาคม (Linear Settlement) ไปเป็นรูปแบบกลุ่ม (Clustered Settlement) จำนวนน้อยที่สุด

ทั้งนี้เป็นเพราะ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ที่ผลักดันให้จังหวัดภูเก็ต เปลี่ยนจากยุคเหมืองแร่ สู่ยุคการท่องเที่ยว ทำให้ประชาชนภายนอกอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดภูเก็ตมากขึ้น กระจายไปทั่วพื้นที่จังหวัดภูเก็ต ในบางชุมชนมีพื้นที่ที่จำกัด ทำให้ชุมชนมีบ้านเรือนอยู่อย่างแออัด และขยายชุมชนออกไปรอบๆ เช่น บนบริเวณเชิงเขา และสร้างบ้านเรือนในแนวตั้งคือจากบ้านชั้นเดียว

กลายเป็นบ้านมากกว่าชั้นเดียว เป็นอพาร์ทเมนต์ และโรงแรม ในชุมชนชนบทซึ่งเดิมตั้งถิ่นฐานแบบกระจายบนพื้นที่เกษตรกรรม ก็เริ่มมีประชาชนเข้ามาตั้งบ้านเรือนเกาะกลุ่มมากขึ้น จนกลายเป็นรูปแบบสุม คาดว่าในอนาคตจะกลุ่มเป็นรูปแบบกลุ่มทั้งหมด

ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของของชุตติมา หมื่นสีและคณะ งานวิจัยเรื่องการตั้งถิ่นฐานมนุษย์บนพื้นที่จำกัดในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่พูลและ ลุ่มน้ำแม่พร่อง ตำบลแม่พูล อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต ที่ผลการศึกษาพบว่า การตั้งถิ่นฐานในอดีตเกิดจากการอพยพของชาวยุโรปและคนจีนที่ราบลุ่มบริเวณ ตำบลผายหลวง ในระยะเวลาต่อมาเมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้น ประชากรจึงค่อยๆ ขยายการตั้ง ถิ่นฐานเคลื่อนตัวเข้ามายังพื้นที่ลุ่มน้ำแม่พูลและแม่พร่องในทางทิศใต้ ในปัจจุบันพื้นที่ศึกษา มีแบบรูปการตั้งถิ่นฐานแบบเรียงยาว (Linear pattern) มีบ้านเรือนเรียงตัวตามที่ราบเชิงเขา ขนานไปตามเส้นทางคมนาคม และลำน้ำ แบบรูปรวมกลุ่ม (Cluster pattern) บ้านเรือน กระจุกตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่ราบ และพบแบบรูปโดดเดี่ยว (Isolate pattern) น้อยที่สุดซึ่งตั้ง อยู่บนที่สูงในพื้นที่เกษตรของตนเอง ทำให้สามารถคาดการณ์การตั้งถิ่นฐานในอนาคตได้ คือ การตั้งบ้านเรือนมีแนวโน้ม และทิศทางการตั้งถิ่นฐานไปบนพื้นที่สูงชันเพิ่มมากขึ้นตามเส้นทาง คมนาคมที่เข้าถึงได้ เนื่องจากพื้นที่ราบที่มีความลาดชันระดับ 0-10 องศา เป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมกับการตั้งที่อยู่อาศัยมากที่สุด แต่พบว่าในปัจจุบันได้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณนั้น อย่างหนาแน่นทั้งที่เป็นบ้านเรือนและพื้นที่เกษตรกรรม จึงส่งผลให้การตั้งถิ่นฐานมนุษย์ที่เกิดขึ้น ใหม่จะมีแนวโน้มไปตั้งบ้านเรือนบนพื้นที่สูงเพิ่มมากขึ้น

สอดคล้องกับงานวิจัยของ สรรเพชญ นนทภักดี งานวิจัยเรื่อง วิวัฒนาการที่อยู่อาศัยแบบเบาบางมาสู่แบบหนาแน่น ในแขวงคลองเตยเหนือ เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร ที่ผลวิจัยพบว่า ในระยะเวลา 35 ปี (พ.ศ.2504-2539) ได้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นกับที่อยู่อาศัย ในย่านศูนย์กลางธุรกิจการค้าสุขุมวิทอย่างมากมาย วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะศึกษาความเปลี่ยนแปลงของที่อยู่อาศัยดังกล่าว การศึกษาได้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เทคนิคหลายอย่างประกอบกัน ผลการศึกษาพบว่าความเป็นที่อยู่อาศัยเริ่มจากชุมชนบ้านเรือนตั้งเดิมเกาะตัวอยู่ริมคลองแสนแสบ เมื่อมีการตัดถนนสุขุมวิทขนานไปกับแนวคลองแสนแสบ จึงมีการสร้างบ้านเดี่ยว ตึกแถวริมถนน มีการจัดสรรที่ดินเป็นแปลงย่อย พัฒนาพื้นที่เข้าไปจากแนวถนนจนติดคลอง เกิดที่อยู่อาศัยกระจายในแนวราบจนเต็มพื้นที่ และได้พัฒนาขึ้นเป็นอาคารสูง เป็นที่อยู่อาศัยในแนวตั้ง โดยมีปัจจัยที่ส่งผลต่อวิวัฒนาการของที่อยู่อาศัยดังกล่าวคือ ลักษณะพื้นที่ย่านที่เป็นทำเลศูนย์กลางธุรกิจการค้าของกรุงเทพมหานคร ความสามารถในการลงทุน อิทธิพลของสภาพแวดล้อม ข้อกำหนดทางกฎหมาย ความต้องการและทัศนคติของบุคคล ความเปลี่ยนแปลงของลักษณะที่อยู่อาศัยที่พบคือ (1) บ้านเดี่ยว จากบ้านขนาดใหญ่หลังคาทรงมณฑปหรือทรงปั้นหยา มาเป็นบ้านขนาดกะทัดรัดในรูปแบบหลากหลาย โดยก่อสร้างตามความจำเป็นและประโยชน์ใช้สอย แต่ค่อนข้างปิดกั้นจากสภาพแวดล้อมภายนอกมากขึ้น (2) ตึกแถวจะมีจำนวนชั้นสูงเพิ่มขึ้น (3) ทาวน์เฮาส์จะมีลักษณะหรูหราหรือให้ประโยชน์ใช้สอยพิเศษ เพื่อให้ขายได้ราคาแพง (4) ที่อยู่อาศัยในแนวตั้ง เช่น อพาร์ทเมนต์ คอนโดมิเนียม ได้รับความนิยมมากขึ้น ทำให้มีการรื้อทิ้งบ้านเดี่ยว ตึกแถว ที่ไม่คุ้มค่าทางเศรษฐกิจสร้างเป็นอาคารสูงขึ้นมาแทน ในแง่ของความต้องการของผู้อยู่อาศัย และการใช้สอยที่อยู่อาศัยพบว่า ผู้ตอบคำถามส่วนใหญ่ยังคงพอใจในที่อยู่อาศัยปัจจุบัน โดยใช้เป็นที่พักประจำทุกวัน และได้อยู่อาศัยมาเป็นเวลานานหลายปี สำหรับแนวโน้มของที่อยู่อาศัย จะเกิดที่อยู่อาศัยในแนวตั้งเพิ่มมากขึ้นไประยะหนึ่งจนถึงจุดอิ่มตัวที่สภาพพื้นที่จะรองรับได้ หรือ ดัดข้อกำหนดทางกฎหมาย ก็จะทำให้การก่อสร้างที่อยู่อาศัยในแนวตั้งลดน้อยลง

สอดคล้องกับงานวิจัยของญาณันภัส สกุลบุญพาณิชย์ งานวิจัยเรื่อง ประวัติศาสตร์เมืองภูเก็ตสมัยใหม่ พ.ศ. 2500 – 2550 ที่ผลการศึกษาพบว่า เมืองภูเก็ตมีพัฒนาการ และเติบโตภายใต้การผลิตและส่งออกดีบุกไป ยังตลาดต่างประเทศเป็นฐานทางเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุด กิจกรรมทางเศรษฐกิจซึ่งยังคงอิงอยู่กับตลาดโลกจึงปรับเปลี่ยนไปสู่การเพาะปลูกยางพาราซึ่งปรากฏให้เห็นเด่นชัดในช่วงปลายทศวรรษ 2510 และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งทะเลฝั่งตะวันออกของเกาะภูเก็ต โดยเฉพาะกุ้งกุลาดำในช่วงปลายทศวรรษ 2520 ก่อให้เกิดการพัฒนาพื้นที่ธุรกิจกระจุกตัวอย่างหนาแน่นในตัวเมือง ภูเก็ตกระจายออกสู่พื้นที่โดยรอบตามเส้นทางคมนาคมสายหลัก ในขณะที่เดียวกันการท่องเที่ยวใน ภูเก็ตได้ถูกพัฒนาขึ้นในพื้นที่ชายหาดฝั่งทะเลตะวันตก(หาดป่าตอง) นับตั้งแต่ ทศวรรษ 2530 เป็นต้นมา ภูเก็ตถูกผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ และทำให้เกิดกิจกรรมอื่นๆ ที่มีความซับซ้อนและหลากหลายตามมา จนก่อให้เกิดความ เปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่ เพื่อรองรับกิจกรรมเหล่านั้น จนกระทั่งกิจกรรมการท่องเที่ยวกลายเป็น กิจกรรมหลักในช่วงทศวรรษ 2540-2550 ซึ่งได้ยึดครองพื้นที่และรุกรานพื้นที่ที่เคยถูกใช้เพื่อ กิจกรรมอื่นๆ เพิ่มขึ้นเท่าที่จะเป็นไปได้ และผลักดันให้กิจกรรมที่สำคัญรองลงมาอื่นๆ จำเป็นต้อง ใช้พื้นที่ที่เหลือ พร้อมทั้งเกิดการปรับตัวและเปลี่ยนแปลง

สอดคล้องกับงานวิจัยของสมลักษณ์ บุญณรงค์ งานวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ของชุมชนกะทู้ จังหวัดภูเก็ต ที่ผลวิจัยพบว่า ลักษณะเฉพาะของสภาพ ภูมิประเทศที่เป็นเนินเขาและกิจการทำขุมเหมืองส่งผลให้รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนตั้งแต่ในสมัยแรกเริ่ม เกาะกลุ่มอยู่ในบริเวณพื้นที่ราบระหว่างเนินเขารายรอบพื้นที่ขุมเหมือง ลักษณะเฉพาะในเชิงพื้นที่เช่นนี้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อเนื่องมาถึงการขยายตัวของพื้นที่ชุมชนเป็นหมู่บ้านจัดสรรจำนวนมากเพื่อรองรับแรงงานการค้าและบริการ ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยวของศูนย์กลางจังหวัดภูเก็ตและบริเวณหาดป่าตองในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา การศึกษา ในรายละเอียดระดับผ่านพบว่า พื้นที่พักอาศัยในเกือบทุกหมู่บ้านของชุมชนกะทู้ มีการพัฒนาในลักษณะแยกตัวออกเป็นบริเวณย่อยๆ ลึกเข้าไปมาจากทางสัญจรหลักในระดับเมือง โดยไม่มีโครงข่าย การสัญจรทางเลือกเชื่อมต่อกันภายใน ส่งผลทำให้เป็นพื้นที่ที่ยากต่อการเข้าถึง บางบริเวณสร้างไว้ผู้คนไม่เอื้อ ให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ในขณะที่บางบริเวณ โดยเฉพาะถนนสายหลักต้องแบกรับปริมาณ การสัญจร ที่มากเกินไปจนเกิดปัญหาการจราจรติดขัดการวางแผนชุมชนกะทู้ในอนาคต นอกจากสภาพภูมิประเทศแล้ว ควรคำนึง ถึง การสร้างความสมดุลของการพัฒนาโครงข่ายการสัญจรและเชื่อมต่อของพื้นที่วางสาธารณะภายในชุมชนที่ สอดคล้องกับกิจกรรมทาง เศรษฐกิจและสังคม ทั้งในระดับย่านและระดับเมืองโดยรวม โดยถือเป็นการให้ความสำคัญ ของการวางแผนชุมชนในเชิงพื้นที่เท่าๆ กับ เชิงเศรษฐกิจและสังคม

สอดคล้องกับงานวิจัยของสุรัตน์ สีวงศ์แผน งานวิจัยเรื่องพัฒนาการการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนฮ่อมุสลิมกับชาวซิกข์ย่านวัดเกต ที่ผลวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการอพยพทั้งสองกลุ่มจะเป็นเหตุผลทาง เศรษฐกิจทั้งสามช่วงเวลา รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน ในช่วงแรก ไม่มีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานทั้งสองกลุ่ม ในช่วงที่สองและสาม ชาวจีนฮ่อมุสลิมมีการตั้งถิ่นฐานแบบ Colony แต่ชาวซิกข์ไม่มีรูปแบบการ ตั้งถิ่นฐาน ทั้งนี้จะเห็นว่ารูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนฮ่อมุสลิมกับชาวซิกข์มีความแตกต่างกัน ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการตั้งถิ่นฐาน ของทั้งสองกลุ่มตัวอย่างมากที่สุดเป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจ

สรุปผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนจีนฮกเกี้ยน จังหวัดภูเก็ต ผลวิจัยพบว่ารูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนจีนฮกเกี้ยนในจังหวัดภูเก็ตส่วนใหญ่มีลักษณะแบบกลุ่ม (Clustered Settlement) อาศัยอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม การตั้งถิ่นฐานในรูปแบบกลุ่ม จะมีลักษณะการสร้างบ้านเรือนที่ไม่ได้มีการวางแผน เพราะในอดีต การสร้างบ้านเรือนจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม นั้นมีจุดประสงค์ เพื่อ ความปลอดภัย เพื่อให้คนที่อยู่อาศัยได้ใกล้ชิดกัน การไปมาหาสู่กันมักใช้การเดินทางเท้าหรือล่องเรือตามแม่น้ำ ซึ่งมีผลทำให้ชุมชนแต่ละ ชุมชนตั้งอยู่ระยะทางต่าง ๆ นั้นไม่ไกลกันมากนักโดยเป็นระยะทางสั้น บนพื้นที่ที่สะดวกในการทำอาชีพของพวก(ก๊ก)ของตน ดังเห็นได้ จากชุมชนจีนฮกเกี้ยนส่วนใหญ่ในจังหวัดภูเก็ต มีการตั้งชุมชนบริเวณขุมเหมืองเก่าเป็นลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบถาวร(Sedentary Settlement) ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎี Ekistics โดยกล่าวถึง องค์ประกอบพื้นฐานที่จำเป็นในการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ออกเป็น 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ธรรมชาติ 2) คน (Man or Anthropos) 3)สังคม (Society) 4) โครงสร้างทางด้านกายภาพ (Physical Structure) 5) โครงข่าย (Network) ต่อมาเมื่อมีประชากรเมืองเพิ่มมากขึ้นความจำเป็นที่ต้องขยายเมืองในแง่ที่อยู่อาศัย ที่ประกอบ อาชีพด้านต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย บางพื้นที่ที่มีความจำกัดทางพื้นที่ ดังนั้นการตัดสินใจในเรื่องการใช้ที่ดินในเขตเมืองจะกระทำ โดยเอกชนหลายกลุ่ม หลายอาชีพ โดยไม่มีการวางแผนอย่างละเอียดรอบคอบ ทำให้มีประชากรอาศัยอยู่อย่างแออัด ไม่มีความเป็น ระเบียบ สอดคล้องกับเนตรนภา เกตุเทียน งานวิจัยเรื่อง การตั้งถิ่นฐานของคนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ จังหวัด นครสวรรค์ ผลการศึกษาพบว่า การเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของชาวจีนในช่วงแรกๆ มีการเดินทางเข้ามาโดย ใช้เส้นทางเดินเรือเข้าสู่ทาง ภาคใต้และขยายการตั้งถิ่นฐานสู่ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ ซึ่งเข้ามาตั้งถิ่นฐานแบบเกาะกลุ่มตามริมแม่น้ำ เจ้าพระยาเพราะสะดวกต่อการ ติดต่อค้าขาย ต่อมาได้ขยายออกจากริมน้ำและกระจายไปยังชุมชนใกล้เคียง การประกอบอาชีพ ส่วน ใหญ่จะยังคงดำรงอาชีพการค้า มักจะตั้งร้านอยู่เรียงรายในพื้นที่ใกล้เคียงกันโดยมีการนำวัฒนธรรมประเพณีมาเผยแพร่สู่ชุมชนเป็น การยอมรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกันและกันและสามารถอาศัย อยู่รวมกันโดยไม่เกิดความขัดแย้ง รongลงมา มีการตั้งถิ่นฐานแบบตามแนว เส้นทางคมนาคม(Linear Settlement) การตั้งบ้านเรือนปรากฏบริเวณที่ราบเป็นส่วนใหญ่ โดยไม่ค่อยพบในบริเวณที่สูง ลักษณะการตั้ง บ้านเรือนจะเป็นแนวยาวตามเส้นทางคมนาคมที่สะดวก โดยอาจจะตั้งอยู่เป็นกลุ่มติดต่อกันในเขตที่เป็นชุมชนการค้า หรือทางแยกของ เส้นทางคมนาคม ในพื้นที่ที่มีความจำกัด ไม่สามารถขยายบ้านเรือนออกเป็นแนวกว้างได้ จึงตั้งบ้านเรือนตามแนวยาวของเส้นทางของ ถนน จะพบในชุมชนที่มีความเป็นเมืองมาตั้งแต่อดีตเนื่องจากมีความเจริญทางด้านคมนาคมมาก่อน และรูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบสุ่ม

(Random Settlement) ซึ่งจะพบในชุมชนที่พัฒนามาจากชุมชนเกษตรกรรม ได้แก่ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองกะทู้ ซึ่งการตั้งบ้านเรือนจะมีลักษณะอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม บริเวณด้านหน้าชุมชน บริเวณทางแยกเข้าชุมชน ซึ่งประชาชนเข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นจำนวนมาก และมีการตั้งบ้านเรือนแบบกระจายโดดเดี่ยวในบริเวณด้านในชุมชน บนพื้นที่เกษตรกรรมของตัวเอง หรือบริเวณเหมืองเก่าขนาดเล็ก รูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบตารางสี่เหลี่ยม (Gridiron Plan หรือ Chequerboard) มีจำนวนน้อยที่สุด ซึ่งเป็นชุมชนที่เกิดจากการวางผังเมืองในการพัฒนา โดยใช้ถนนเป็นแนวตัดกันเพื่อให้เกิดพื้นที่รูปตารางเหลี่ยม ผังเมืองจะมีลักษณะเป็นตอนหรือเป็นส่วน ซึ่งสะดวกในการปกครองและในแง่การใช้ที่ดินเพื่อประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจแต่ละชนิดเช่น ใช้เป็นย่านการค้า โรงแรม เป็นชุมชนที่มีประชาชนแออัด มีความเจริญเป็นอย่างมาก พบในชุมชนหาดป่าตองซึ่งเป็นเมืองท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเข้ามาอย่างหนาแน่น ซึ่งสอดคล้องกับชุดิมา หมิ่นสี, อลงกรณ์ อินทรักษา และ อรอนงค์ ผิวนิล ในงานวิจัยเรื่อง การตั้งถิ่นฐานมนุษย์บนพื้นที่จำกัดในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่พูลและลุ่มน้ำแม่พร่อง ตำบลแม่พูล อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต พบว่าการตั้งถิ่นฐานในอดีตเกิดจากการอพยพของชาวโยนกเชียงแสนมายังที่ราบลุ่มบริเวณ ตำบลฝายหลวง ในระยะเวลาต่อมาเมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้น ประชากรจึงค่อยๆ ขยายการตั้ง ถิ่นฐานเคลื่อนตัวเข้ามายังพื้นที่ลุ่มน้ำแม่พูลและแม่พร่องในทางทิศใต้ ในปัจจุบันพื้นที่ศึกษา มีแบบรูปการตั้งถิ่นฐานแบบเรียงยาว (Linear pattern) มีบ้านเรือนเรียงตัวตามที่ราบเชิงเขา ขนานไปตามเส้นทางคมนาคม และลำน้ำ แบบรูปรวมกลุ่ม (Cluster pattern) บ้านเรือน กระจุกตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่ราบ และพบแบบรูปโดดเดี่ยว (Isolate pattern) น้อยที่สุดซึ่งตั้ง อยู่บนที่สูงในพื้นที่เกษตรของตนเอง ทำให้สามารถคาดการณ์การตั้งถิ่นฐานในอนาคตได้ คือ การตั้งบ้านเรือนมีแนวโน้ม และทิศทางการตั้งถิ่นฐานไปบนพื้นที่สูงชันเพิ่มมากขึ้นตามเส้นทาง คมนาคมที่เข้าถึงได้ เนื่องจากพื้นที่ราบที่มีความลาดชันระดับ 0-10 องศา เป็นพื้นที่ที่มีความ เหมาะสมกับการตั้งที่อยู่อาศัยมากที่สุด แต่พบว่าในปัจจุบันได้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณนั้น อย่างหนาแน่นทั้งที่เป็นบ้านเรือนและพื้นที่เกษตรกรรม จึงส่งผลให้การตั้งถิ่นฐานมนุษย์ที่เกิดขึ้น ใหม่จะมีแนวโน้มไปตั้งบ้านเรือนบนพื้นที่สูงเพิ่มมากขึ้น

2. เพื่อศึกษาแนวโน้มพัฒนาการการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเงินฮกเกี้ยน จังหวัดภูเก็ต ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนเงินฮกเกี้ยน จังหวัดภูเก็ต ส่วนใหญ่มีการตั้งถิ่นฐานโดยรักษารูปแบบดั้งเดิม แต่ได้ขยายชุมชนออกไปแนวขวางตามพื้นที่ว่างในชุมชน เช่น บริเวณตามแนวเชิงเขา เรียงตามแนวถนน ริมแม่น้ำ และแอ่งในชุมชนที่มีความจำกัดทางพื้นที่ สอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายทางพื้นที่ของไบลูนต์ นักภูมิศาสตร์ชาวสวีเดน การตั้งถิ่นฐาน จะเกิดขึ้นเป็นเส้นตรงตามชายแดนที่ขยายออกไป การตั้งถิ่นฐานแบบนี้ได้รับอิทธิพลจากจุดเริ่มต้น เรียกว่าผลกระทบจากความใกล้เคียง (neighborhood effect) แสดงออกอย่างชัดเจนคือ บริเวณ ใกล้เคียงจะได้รับอิทธิพลมากกว่าส่วนที่อยู่ไกลออกไป กระบวนการขยายตัวการตั้งถิ่นฐานจะ เป็นไปอย่างเข้มข้นบ้างและบางเวลาก็อยู่ในสภาพอ่อนล้าหลักการเบื้องต้นของการขยายแหล่งตั้ง ถิ่นฐานแบบนี้คือ พื้นที่จะถูกจับจองจากผู้ที่อยู่พหุมาจากแหล่งเดิม และที่ไกลจะถูกจับจองก่อน บริเวณที่อยู่ไกลออกไปถ้าจุดหนึ่งจุดใดไม่สามารถขยายตัวไปจับจองบริเวณใกล้เคียงได้ ก็จะส่งกำลังสู่ที่ถัดไป ดังนั้นการขยายตัวในลักษณะนี้จะสะท้อนออกไปเหมือนคลื่นในแต่ละทิศทาง ด้วย เหตุนี้ การตั้งถิ่นฐานเดิมก็น่าจะปรากฏอยู่เป็นแนวยาวและค่อยๆขยายตัวเข้าไปสู่ภายในแผ่นดิน และมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานพบบริเวณชุมชนในเขตเทศบาลเมืองกะทู้ซึ่งเดิมเป็นชุมชนเกษตรกรรม ตั้งบ้านเรือนกระจายตามพื้นที่ทำเกษตรกรรมของตัวเอง และเมื่อเข้าสู่ยุคแห่งการท่องเที่ยว ประชาชนเข้ามาตั้งถิ่นฐานมากขึ้น ตั้งบ้านเรือนอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม บริเวณทางแยกเข้าชุมชน ซึ่งสะดวกต่อการเดินทางจนพัฒนาชุมชนกลายเป็นรูปแบบสุ่ม (Random Settlement) และคาดว่าในอนาคตการตั้งถิ่นฐานจะพัฒนาจนกลายเป็นรูปแบบกลุ่ม (Cluster pattern) ทั้งหมด ซึ่งสอดคล้องกับชุดิมา หมิ่นสีและคณะในงานวิจัย การตั้งถิ่นฐานมนุษย์บนพื้นที่จำกัดในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่พูลและ ลุ่มน้ำแม่พร่อง ตำบลแม่พูล อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต พบว่าการตั้งถิ่นฐานในอดีตเกิดจากการอพยพของชาวโยนกเชียงแสนมายังที่ราบลุ่มบริเวณ ตำบลฝายหลวง ในระยะเวลาต่อมาเมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้น ประชากรจึงค่อยๆ ขยายการตั้ง ถิ่นฐานเคลื่อนตัวเข้ามายังพื้นที่ลุ่มน้ำแม่พูลและแม่พร่องในทางทิศใต้ ในปัจจุบันพื้นที่ศึกษา มีแบบรูปการตั้งถิ่นฐานแบบเรียงยาว (Linear pattern) มีบ้านเรือนเรียงตัวตามที่ราบเชิงเขา ขนานไปตามเส้นทางคมนาคม และลำน้ำ แบบรูปรวมกลุ่ม (Cluster pattern) บ้านเรือน กระจุกตัวอยู่ในบริเวณพื้นที่ราบ และพบแบบรูปโดดเดี่ยว (Isolate pattern) น้อยที่สุดซึ่งตั้ง อยู่บนที่สูงในพื้นที่เกษตรของตนเอง ทำให้สามารถคาดการณ์การตั้งถิ่นฐานในอนาคตได้ คือ การตั้งบ้านเรือนมีแนวโน้ม และทิศทางการตั้งถิ่นฐานไปบนพื้นที่สูงชันเพิ่มมากขึ้นตามเส้นทาง คมนาคมที่เข้าถึงได้ เนื่องจากพื้นที่ราบที่มีความลาดชันระดับ 0-10 องศา เป็นพื้นที่ที่มีความ เหมาะสมกับการตั้งที่อยู่อาศัยมากที่สุด แต่พบว่าในปัจจุบันได้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณนั้น อย่างหนาแน่นทั้งที่เป็นบ้านเรือนและพื้นที่เกษตรกรรม จึงส่งผลให้การตั้งถิ่นฐานมนุษย์ที่เกิดขึ้น ใหม่จะมีแนวโน้มไปตั้งบ้านเรือนบนพื้นที่สูงเพิ่มมากขึ้นและสมลักษณะ บุญณรงค์ ในงานวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ของชุมชน

กะทุ จังหวัดภูเก็ต ผลการศึกษาพบว่าลักษณะเฉพาะของสภาพ ภูมิประเทศที่เป็นเนินเขาและกิจการทำขุมเหมืองส่งผลให้รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนตั้งแต่ในสมัยแรกเริ่ม เกาะกลุ่มอยู่ในบริเวณพื้นที่ราบระหว่างเนินเขารายรอบพื้นที่ขุมเหมือง ลักษณะเฉพาะในเชิงพื้นที่เช่นนี้ส่งผลกระทบ โดยตรงต่อเนื่องมาถึงการขยายตัวของพื้นที่ชุมชนเป็นหมู่บ้านจัดสรรจำนวนมากเพื่อรองรับแรงงานการค้าและบริการ ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยวของศูนย์กลางจังหวัดภูเก็ตและบริเวณหาดป่าตองในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา การศึกษาในรายละเอียดระดับผ่านพบว่า พื้นที่พักอาศัยในเกือบทุกหมู่บ้านของชุมชนกะทุ มีการพัฒนาในลักษณะแยกตัวออกเป็นบริเวณย่อยๆ ลึกเข้าไปมากจากทางสัญจรหลักในระดับเมือง โดยไม่มีโครงข่าย การสัญจรทางเลือกเชื่อมต่อกันระหว่างกันภายใน ส่งผลทำให้เป็นพื้นที่ที่ยากต่อการเข้าถึง บางบริเวณร้างไร้ผู้คนไม่เอื้อ ให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ในขณะที่บางบริเวณ โดยเฉพาะถนนสายหลักต้องแบกรับปริมาณการสัญจร ที่มากเกินไปจนเกิดปัญหาการจราจรติดขัดการวางแผนชุมชนกะทุในอนาคต นอกจากสภาพภูมิประเทศแล้ว ควรคำนึง ถึงการสร้างสมดุลของการพัฒนาโครงข่ายการสัญจรและเชื่อมต่อของพื้นที่วางสาธารณูปโภคภายในชุมชนที่ สอดคล้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งในระดับย่านและระดับเมืองโดยรวม โดยถือเป็นการให้ความสำคัญ ของการวางแผนชุมชนในเชิงพื้นที่เท่าๆ กับเชิงเศรษฐกิจและสังคม

ผลการวิจัยที่ได้จากวัตถุประสงค์ทั้งสองข้อสามารถนำไปใช้ในการออกแบบการเรียนการสอนในสถานศึกษาต่างๆ และสามารถนำผลการวิจัยไปใช้วางแผนในการพัฒนาชุมชนได้ในอนาคต เพื่อรักษาความเป็นจีนฮกเกี้ยนให้คงอยู่กับจังหวัดภูเก็ตต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้

1.1. กระทรวงศึกษาธิการ ควรมีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มชาวจีนฮกเกี้ยนแล้วนำข้อมูลไปเผยแพร่ให้กับผู้ที่มีความสนใจได้ศึกษาและเรียนรู้เกี่ยวกับการรูปแบบตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาวจีนฮกเกี้ยนในแถบพื้นที่จังหวัดภูเก็ต

1.2. สำนักงานวัฒนธรรม ควรมีการส่งเสริมและอนุรักษ์เกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของชาวจีนฮกเกี้ยน รวมถึงลักษณะบ้านเรือน การประกอบอาชีพ และภูมิปัญญาดั้งเดิมที่มีความเป็นเอกลักษณ์รักษาไว้เพื่อให้คงอยู่ต่อไปและให้บุคคลที่มีความสนใจได้ศึกษาและเรียนรู้

1.3. สำนักงานเทศบาล ควรเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับรายละเอียดของชุมชนในเขตเทศบาล เพื่อให้บุคคลที่มีความสนใจได้ศึกษาและเรียนรู้

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

เอกสารเนื้อหาเกี่ยวกับการรูปแบบตั้งถิ่นฐานของชาวจีนฮกเกี้ยน นั้นมีน้อยจึงเป็นปัญหาต่อ การหาที่ตั้งของชุมชน ดังนั้นควรมีการศึกษาและทำการวิจัยให้มากกว่านี้โดยอาจมีการศึกษาเกี่ยวกับ สังคม ประเพณี วัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของชาวจีนฮกเกี้ยน

บรรณานุกรม

จรียาพร รัตมีแพทย์. (2544). รูปแบบการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของชุมชนมอญบ้านบางกระดี กรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จินตนา บุญดีเรก. (2554). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาเทศบาลสู่ “เมืองน่าอยู่” (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จूरี่รัตน์ นันทวนิช. (2535). การศึกษาวิวัฒนาการและรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนอำเภอปากเกร็ด (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฉัตรชัย พงศ์ประยูร. (2533). วิธีศึกษาการตั้งถิ่นฐานมนุษย์เชิงระบบนิเวศน์ (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชุตินา หมั่นสีและคณะ. (2558). การตั้งถิ่นฐานมนุษย์บนพื้นที่จำกัดในพื้นที่ลุ่มน้ำแม่พูลและ ลุ่มน้ำแม่พร่อง ตำบลแม่พูล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 18(-), 40-50.

- ชวน เพชรแก้ว. (2550). ชาวไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดสุราษฎร์ธานี (รายงานผลการวิจัย). สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- ไชยยุทธ ปิ่นประดับ. (2552). ภูมิหลังชาวจีนผู้ต้องการไปเสี่ยงโชคด้วยเรือฝิ่นหมอนใบ. ในสมาคมฮกเกี้ยนสามัคคี(บ.ก.).สมาคมฮกเกี้ยนสามัคคี พิธีเปิดอาคารหลังใหม่ ฉลองครบรอบ 20 ปี (น. 105-106).ม.ป.ท.
- ญาณันท์ สกกุลบุญพาณิชย์. (2554). ประวัติศาสตร์เมืองภูเก็ตสมัยใหม่ พ.ศ. 2500-2550 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัฐชัย ไชยรัตน์. (2550). ปัจจัยที่มีผลต่อการตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่เสี่ยงภัยธรณีพิบัติภัยสึนามิ บริเวณหาดกมลา อำเภอเกาะภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นิตา พันยาง. (2558). การตั้งถิ่นฐานและการปรับตัวของชาวมุสลิมในเขตเทศบาลนคร จังหวัดพิษณุโลก (รายงานผลการวิจัย). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- เนตรนภา เกตุเทียน (2559). การตั้งถิ่นฐานของคนไทยเชื้อสายจีนในเขตเทศบาลนคร นครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- นำพวัลย์ กิจรักษ์กุล. (2528). ภูมิศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ปิยชาติ สิงตี. (2553). ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกลุ่มชาวจีนฮกเกี้ยน ในภาคใต้ของประเทศไทย : กรณีศึกษาชุมชนชาวจีนฮกเกี้ยน อำเภอ นามอน จังหวัดนครศรีธรรมราช (รายงานผลการวิจัย). เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- วันวสา วิโรจนารมย์. (2544). การศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดลพบุรีและนครสวรรค์ ด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วงศกร อุดมโภชน. (2556). พัฒนาการของเรือนพื้นถิ่นไทยพุทธภูเก็ต (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สันหัต สมชีวิตา. (2536). การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ สืบค้น ตุลาคม 2561, จาก <http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=17&chap=6&page=chap6.htm>.
- สรรเพชญ นนทภักดี. (2539). วิวัฒนาการที่อยู่อาศัยแบบเบาบางมาสู่แบบหนาแน่น ในแขวงคลองเตยเหนือ เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุพัฒน์ชัย โพธิ์แก้ว. (2557). การพัฒนาชนบทและเมือง. กรุงเทพฯ : ทริปปี้ล เอ็ดดูเคชั่น.
- สุรัตน์ สิวศ์แผน. (2549). พัฒนาการการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนฮกเกี้ยนกับชาวชิกข์ย่านวัดเกต (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สดใส ตันติกัลยาภรณ์. (2552). รากลึกจีนฮกเกี้ยนภูเก็ต. ในสมาคมฮกเกี้ยนสามัคคี(บ.ก.).สมาคมฮกเกี้ยนสามัคคี พิธีเปิดอาคารหลังใหม่ ฉลองครบรอบ 20 ปี (น. 105-106) ม.ป.ท.
- สมลักษณ์ บุญรงค์. (2549). การเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ของชุมชนกะทู้ จังหวัดภูเก็ต (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมศรี ศิริขวัญชัย. (2541). การวิเคราะห์เชิงนิเวศวัฒนธรรมเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ : กรณีศึกษาชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สำนักงานจังหวัดภูเก็ต. (2558). ข้อมูลจังหวัดภูเก็ต เพื่อสนับสนุนการตรวจราชการของนายกรัฐมนตรีนครและผู้บริหารกระทรวงมหาดไทย. สืบค้น 18 ตุลาคม 2561, จาก http://www.phuket.go.th/webpk/file_data/infopk/01.pdf
- สำนักงานเทศบาลตำบลกะรน. (2558). สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลตำบลกะรน. สืบค้น 18 ตุลาคม 2561, จาก <http://www.karoncity.go.th/content/information/1>
- สำนักงานเทศบาลตำบลเชิงทะเล. (2561). แผนชุมชนร่วมใจพัฒนา สืบค้น 5 พฤศจิกายน 2561, จาก กองสวัสดิการสังคม
- สำนักงานเทศบาลตำบลเชิงทะเล. (2561). แผนชุมชนสัมพันธ์ สืบค้น 5 พฤศจิกายน 2561, จาก กองสวัสดิการสังคม
- สำนักงานเทศบาลนครเมืองภูเก็ต. (2554). แผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2554-2556). สืบค้น 5 ตุลาคม 2561, จาก <http://www.phuketcity.go.th/develop/showList?cid=3>

สำนักงานเทศบาลเมืองกะทู้. (2561). ข้อมูลและรายละเอียดหมู่บ้าน. สืบค้น 5 ตุลาคม 2561, จาก <http://kathucity.go.th/public/communityinfo/data/index/menu/177>

สำนักงานเทศบาลเมืองป่าตอง. (2561). ข้อมูลและรายละเอียดหมู่บ้าน. สืบค้น 6 พฤศจิกายน 2561, จาก กองสวัสดิการสังคม อัสรีน่า แก้วคำ. (2554). รูปแบบการตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดินชุมชนมุสลิม ตำบลเกาะไร่ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.